

С.А. Каріков, канд. іст. наук, доцент
Національний університет цивільного захисту України, Україна

Формування інформаційної культури сучасного студентства

Одним із головних завдань освіти на сучасному етапі є підготовка молодого покоління до швидкого сприйняття й опрацювання великих обсягів інформації, озброєння новітніми засобами та технологіями діяльності в інформаційному просторі, всебічного розвитку інформаційної культури. Формування інформаційної культури студентів пов'язане з масштабним зростанням впливу на молодь засобів масової комунікації (ЗМК), насамперед – внаслідок активного користування мережею Інтернет. Така ситуація зумовлює актуальність характеристики феномена інформаційної культури.

Науково-технічний прогрес об'єднує людство як спільними господарськими зв'язками, так і створенням єдиного культурно-інформаційного простору. Інформаційна революція докорінним чином змінює внутрішній світ особистості. Для сучасної людини є доступним широке поле інформації (передусім, візуальної) про моделі культури, споживання, способи життя, що відрізняються від зразків, заданих цінностями, звичками, традиціями соціального середовища. Така ситуація, з одного боку, сприяє зростанню інтелектуального потенціалу особистості, полегшуючи доступ до різноманітної інформації, а з другого – утруднює самостійний розвиток критичного мислення, поширює стандарти суспільства масового споживання, уніфікуючи культурні здобутки різних народів, пропагує насильство та агресивність.

Зіткнення процесів розширення інформаційних об'єктів, яке посилює тенденцію до імітації життєвих стандартів, що потрапляють до цих об'єктів, і соціально-психологічної індивідуалізації справляє могутній вплив на особистісні потреби й мотиви, насамперед – молоді. Ці потреби і мотиви меншою мірою, ніж раніше, регулюються культурою, системою цінностей, норм, традицій соціального середовища людини і більшою мірою – поширеними за посередництва масової культури стандартами „сучасного” способу життя. Так відбувається глобалізація суспільства масового споживання, яке склалося на Заході.

Глобальний масштаб інформатизації суспільства характеризує поняття інформаційного простору – сфери виробництва, передачі, засвоєння і використання інформації. В умовах інформатизації сучасного суспільства особливої актуальності набуває формування інформаційної культури особистості, перед якою відкриваються широкі перспективи ефективного використання накопичених людством інформаційних ресурсів.

Інформаційна культура визначається сучасними науковцями з різних позицій. Зокрема, Н. Зинов'єва вважає основним змістом формування інформаційної культури особистості процес гармонізації внутрішнього світу людини в ході освоєння всього обсягу соціально-значущої інформації [3,

с. 115]. Інше трактування пропонує А. Гречихіна: інформаційна культура – це інформаційна діяльність аксіологічного характеру, зумовлена цінностями культури [2, с. 16]. За визначенням Е. Семенюка, інформаційна культура – це інформаційна компонента людської культури в цілому, що об'єктивно характеризує рівень всіх інформаційних процесів, що існують в суспільстві, та існуючих інформаційних відносин [5, с. 2].

Комплексне тлумачення інформаційної культури особистості дає змогу розкрити її зміст як:

- однієї зі складових загальної культури людини;
- сукупності інформаційного світогляду й системи знань та умінь, що забезпечують цілеспрямовану самостійну діяльність щодо оптимального задоволення індивідуальних інформаційних потреб з використанням як традиційних, так і нових інформаційних технологій;
- найбільш важливого фактора успішної професійної та непрофесійної діяльності, соціальної захищеності особистості в інформаційному суспільстві [4, с. 72].

З позицій культурологічного підходу, інформаційна культура закладає світоглядні установки особистості, формує її ціннісні орієнтації стосовно інформації як елементу культури, перешкоджає дегуманізації та заміні духовних цінностей досягненнями, зумовленими науково-технічним прогресом і безпрецедентним зростанням й розвитком нових інформаційних технологій у сучасному інформаційному суспільстві [6, с. 95].

Узагальнюючи ці характеристики, зазначимо, що інформаційна культура – це систематизована сукупність знань, умінь, навичок, спрямованих на задоволення інформаційних потреб, які виникають під час навчальної, наукової, пізнавальної діяльності. Формування інформаційної культури може бути представлене на двох рівнях:

- перший рівень пов'язаний з розкриттям змісту сукупності знань, навичок, вмінь, що безпосередньо відповідають діяльності особистості в інформаційному середовищі;
- другий рівень пов'язаний з характеристикою необхідних змін світоглядної культури особистості (світобачення, мислення, спілкування, співіснування з іншими людьми та ін.

Інформаційна культура особистості може бути визначена як складник загальної культури особистості, що передбачає здатність сприймати та аналізувати нову інформацію, вільно орієнтуватися в сучасному інформаційному середовищі, готовність до застосування сучасних інформаційних та комунікаційних технологій у процесі реалізації професійних функцій. На нашу думку, розвиток інформаційної культури є важливою умовою розвитку людської особистості, яка має допомогти реалізації людини як суб'єкта діяльності, водночас уникаючи небезпеки її перетворення на об'єкт маніпулювання, що є цілком реальним в умовах постійного зростання впливу

інформаційних технологій (насамперед – через тиск різноманітних ЗМК) на індивідуальну свідомість.

Зміст інформаційної культури особистості утворюють такі компоненти:

- загальноосвітній (уміння ефективного використання інформації; знання можливостей сучасних інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ); розуміння основних напрямків застосування ІКТ у суспільстві та перспектив їх розвитку);
- світоглядний (розуміння суті інформації та інформаційних процесів, їх ролі в процесі пізнання навколишньої дійсності; здатність людини передбачати наслідки власних дій, уміння пристосовувати власні інтереси до тих норм поведінки, яких необхідно дотримуватися в суспільстві);
- професійний (усвідомлення цілей та напрямків застосування ІКТ у професійній діяльності) [1, с. 210].

Формування зазначених компонентів має особливо активно відбуватися у процесі навчання молоді у вищій школі, коли процес становлення особистості визначає багатоплановий комплекс її головних соціальних ролей – трудівника, громадянина, власника, споживача, сім'янина. Тому важливим завданням сучасної освіти постає спрямування студентів на самостійний пошук джерел інформації, які визначають успішність особистісної самореалізації в суспільстві.

Досягнення загальної мети формування інформаційної культури здійснюється у процесі вирішення студентами таких завдань:

- вивчення різноманітних джерел інформації;
- ознайомлення з прийомами, засобами самостійного ведення пошуку інформації відповідно до завдань, які виникають під час навчання і в поза навчальній діяльності, зі способами аналітико-синтетичної переробки інформації;
- оволодіння можливостями новітніх ІКТ та їх застосування у практичній діяльності.

На нашу думку, для успішного формування інформаційної культури сучасної студентської молоді важливим є вплив на неї викладачів – як професійно орієнтованих, так і фундаментальних наук. Особливо це стосується викладання соціальних і гуманітарних дисциплін, які відіграють ключову роль у формуванні цілісного образу дійсності у свідомості студентів, філософського осягнення закономірностей розвитку світу, усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків, які розкривають сутність цього розвитку. Саме вони мають допомогти студентам вдосконалити здатність до самостійного осмислення ключових проблем реальності, збагативши свідомість молоді розумінням значущості інформації не як самодостатньої мети, а як важливого засобу поступального розвитку людини в сучасному світі.

Список використаних джерел:

1. Вінчук І.М. Особливості впливу інформаційно-культурної політики України на формування культурно-комунікативних потреб особистості / І.М. Вінчук // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – 2012. – № 1. – С. 208–212.
2. Гречихин А.А. Информационная культура (Опыт определения и типологического моделирования) / А.А. Гречихин // Проблемы информационной культуры : сб. статей. – М. : Изд-во Моск. гос. ун-та культуры, 1994. – С. 12–38.
3. Зиновьева Н.Б. Информационная культура личности: Введение в курс : учеб. пособ. для вузов культуры и искусства / Н.Б. Зиновьева. – Краснодар : Краснодар. гос. акад. культуры, 1996. – 136 с.
4. Левшин М.М. Педагогічна сутність поняття „інформаційна культура особистості” / М.М. Левшин // Вища освіта України. — 2002. — № 3. — С. 67–73.
5. Семенюк Э.П. Информационная культура общества и прогресс информатики / Э.П. Семенюк // Научно-техническая информация. – Сер. 1. – 1994. – № 1. – С. 2–7.
6. Степанов В.Ю. Інформаційна культура сучасного інформаційного суспільства / В.Ю. Степанов // Вісник ХДАК. – 2009. – Вип. 27. – С. 91–97.